

F. Boersma, *Dagboek van Nederland. Geschiedenis gezien door ooggetuigen* (Amsterdam-Brussel: Elsevier, 1984, 475 blz., f39,50, ISBN 90 10 05266 4).

Geschiedenis is populair. Aan de positie van het vak op de scholen of de verkoop van de produkten van de meeste 'wetenschappelijke' historici zou je het niet aflezen. Maar een bezoek aan een boekhandel maakt in één oogopslag duidelijk dat boeken over historische onderwerpen het goed doen. Het gaat dan vrijwel steeds om speciaal voor een groot publiek geproduceerde werken. Populariseren is ook bij geschiedenis een aparte genre aan het worden. Een zeer moeilijk genre overigens. De hier en daar wel waar te nemen neerbuigendheid onder vakhistorici jegens dat genre past hen allerminst. Een van de veel voorkomende methoden in de popularisatie is een grote nadruk op beeldmateriaal, dat aantrekkelijk oogt en, althans ogenschijnlijk, gemakkelijk toegankelijk is. De tekst wil daar nog wel eens, in omvang en soms ook in kwaliteit, het slachtoffer van worden. Gelukkig zijn daarop ook uitzonderingen. Het hier te bespreken boek van Boersma is zo'n uitzondering. Nadrukkelijk een groot lezerspubliek zoekend, schrikt hij er niet voor terug met een boek van 475 bladzijden op de proppen te komen. Illustraties ontbreken niet, maar het aantal blijft beperkt (60 stuks, meestal minder dan een halve bladzijde in beslag nemend). Wel zijn deze illustraties goed bij de tekst gekozen en ook op een adequate plaats afgedrukt. Dat mag worden opgemerkt, omdat dat niet altijd het geval is. Het gaat echter niet om de illustraties in dit boek, het gaat om de tekst. Het is een echt leesboek.

Boersma's onderwerp is de hele Nederlandse geschiedenis, van de steentijd tot het heden. Van een aaneengesloten lopend verhaal is echter geen sprake. Boersma bouwt zijn boek op uit korte beeldende schetsen (meestal niet meer dan enkele bladzijden lang), die elkaar, gegroepeerd in hoofdstukken, in hoog tempo opvolgen. In die schetsen staat vrijwel steeds een zogenaamd 'ego-document' (dagboeken, memoires, brieven, interviews en dergelijke) centraal. Dat heeft grote voordelen: de tekst wordt er levendig door; het uitvoerig citeren versterkt het gevoel van meebeleven van het geschrevene; en door de concentratie op personen is er ruime gelegenheid anekdotes door de tekst heen te vlechten. Het nadeel van brokkeligheid, waaraan het boek ook niet helemaal ontkomt, poogt Boersma, vaak met succes, op te vangen door een en ander met korte teksten aan elkaar te verbinden en door de hoofdstukken van een duidelijk thema te voorzien. Ook in deze gedeelten toont Boersma over een heel soepele, gemakkelijke schrijfstijl te beschikken. Leraarservaring en journalistieke activiteiten in het verleden hebben hier wellicht gunstige invloed uitgeoefend. Slechts zelden vergaloppeert hij zich in zijn vlotheid ('Erasmus vond de mensen in Holland 'bot', 67). Op zijn beste momenten doet het boek denken aan P. J. Bouma's *Revolutie der Eenzamen*, waarin een soortgelijk, enigszins filmisch procedé werd gevolgd.

Boersma slaagt er mijns inziens op deze wijze in te bereiken wat kennelijk zijn eerste doel was: een 'lekker' boek voor een groot publiek. Daarnaast proeft men een tweede ambitie. Het boek moest aansluiten bij de stand van zaken in de wetenschap. Boersma wil niet popularisator zondermeer zijn. Hij wil verantwoord popularisator zijn. In zijn 'Woord Vooraf' zegt hij met zoveel woorden zijn tekst te hebben 'gelardeerd met korte schetsen over de stand van het historisch onderzoek, kernvragen en recente visies' (9). En de literatuurlijst (ruim 15 bladzijden in kleine letter) geeft blijk van een ruime belesenheid, niet alleen in de egodocumenten. Op

diverse plaatsen in de tekst slaagt hij er dan ook in om een kijkje op een historisch-wetenschappelijk debat of zo'n recente visie harmonisch in te voegen. Dit wil niet zeggen dat in alle opzichten de meest recente wetenschappelijke inzichten en vernieuwingen adequaat aan bod komen. Maar dat zou ook wel erg veel gevraagd zijn. Beschikbare bronnen en beperkingen opgelegd door de omvang maakten dit ook onmogelijk. Belangrijk lijkt mij wel dat, voor zover ik kon zien, geen onaanvaardbare of zwaar achterhaalde voorstellingen van zaken worden gegeven.

Kortom, alles bijeen een heel geslaagd boek, ook heel amusant om te lezen voor vakgenoten en vermoedelijk heel bruikbaar voor leraren die hun lessen wat willen kruiden. Het is daarom jammer dat (naar mijn smaak althans) juist het eerste en laatste hoofdstuk tot de minst geslaagde delen van het boek behoren. Het begin van het boek leverde natuurlijk een apart probleem op. Wat te doen met de tijdvakken waaruit geen of maar zeer weinig geschreven documenten, en dus ook geen egodocumenten, overgeleverd zijn? Boersma koos er ondermeer voor enkele omstreden recente figuren die zich met die periode bezighielden aandacht te geven: Tjerk Vermaning, Frits Bom en Albert Delahaye. Ik acht dat niet geslaagd. En in het laatste hoofdstuk over de meest recente periode, waarover toch een overmaat aan aardig materiaal aanwezig moet zijn, valt de keuze mij als eenzijdig en wat modieus tegen. Na een aardige schets van Drees en een stukje over de watersnoodramp van 1953 komen nog aan bod: Jan Cremer, de huwelijken van de prinsessen Irene en Beatrix, de provo's en Johan Cruyff. Moge de potentiële lezer zich hierdoor niet laten afschrikken.

J. C. H. Blom

R. Bastiaanse, H. Bots en M. Evers, ed., *'Tot meesten nut ende dienst van de jeught'*. Een onderzoek naar zeventien Gelderse Latijnse scholen ca. 1580-1815 (Gelderse Historische Reeks XVI; Zutphen: De Walburg Pers, 1984, 360 blz., f65,-, ISBN 90 6011 319 5); J. W. van Petersen, *De Lange Schoolweg. Een rondgang door de onderwijsgeschiedenis van de Liemers en Doesburg* (Zutphen: De Walburg Pers, 1984, 197 blz., f39,50, ISBN 90 6011 310 1).

De verschijning van dit boek begroet ik met genoegen. Het bevat zeventien monografieën over evenzovele Latijnse scholen in Gelderland, voorafgegaan door een inleidend en tegelijk samenvattend hoofdstuk. Voor het eerst is hier een groot aantal Latijnse scholen in onderling verband behandeld, waarbij gelet is op allerlei vragen die in vroegere werken — meest gedenkboeken — over dergelijke scholen vaak niet aan de orde kwamen. Het werk heeft zijn ontstaan te danken aan een op een tweejarig werkcollegie te Nijmegen verricht onderzoek naar het voortgezet onderwijs in Gelderland vanaf de reformatie tot 1815. Als het goed is staat ons dus nog een tweede deel te wachten waarin Franse scholen, rekenscholen, rij- en scherm-scholen en dergelijke beschreven worden. Mogelijk vloeien ook nog wel enige op zichzelf staande artikelen uit dit onderzoek voort. Een van de aantrekkelijke kanten van dit boek is namelijk dat eruit blijkt hoeveel hiaten er nog zijn in onze kennis van de Latijnse scholen. Diverse vragen moesten onbeantwoord blijven door gebrek aan materiaal of door gebrek aan tijd voor zeer arbeidsintensieve onderzoeken. We hebben hier dus geen laatste woord voor ons maar een eerste aanzet.

Er zijn vijftien auteurs. De hoofdstukken zijn niet alle geheel gelijk van opzet of